

ETELÄ-KARJALAN TEOLLISUUDEN KUVAT

Suvi Niinisalo

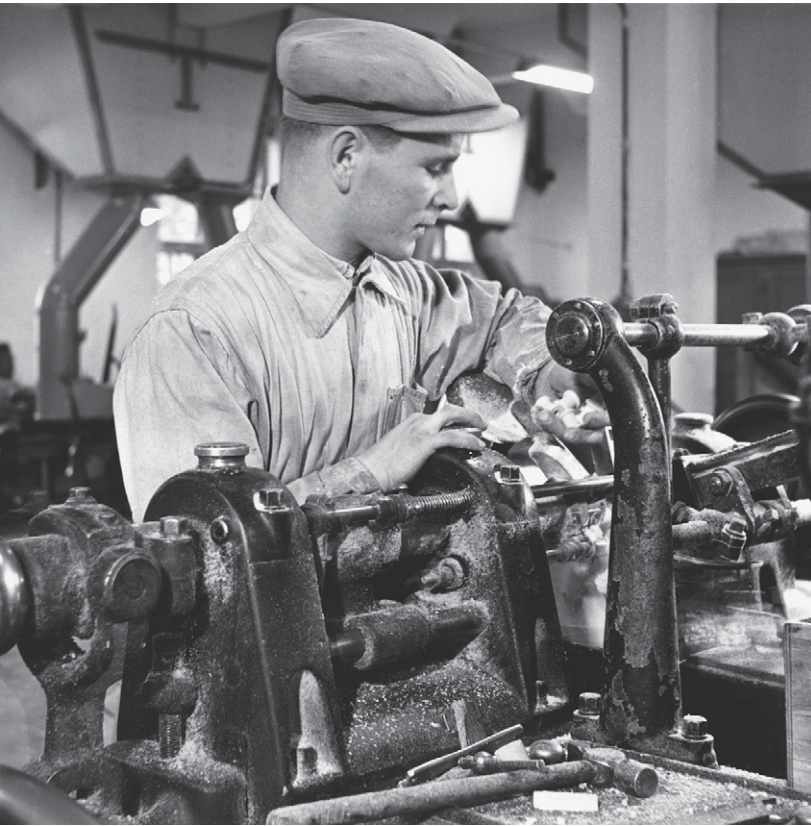
Lappeenrannan teknillisen yliopiston erillislaitos Etelä-Karjala-instituutti lähti vuonna 2005 selvittämään Etelä-Karjalan maakunnan teollisuuden kuva-arkistoja. Jo heti kättelyssä selvisi, että kuvamateriaalia on valtavasti ja että osa kuvista tuo esille erilaisen ulottuvuuden alueen teollisuudesta. Tuodakseen tehdaskulttuuria lähemmäksi kaupunkilaisia Etelä-Karjala-instituutti kokosi yhteen pienen otoksen tästä valtavasta kulttuuriperinnöstä ja pystytti kesällä kaupungin keskustaan Lappeen kirkon kellotapulin kahvilaan valokuvanäyttelyn. Kesän jälkeen näyttely lähtee kiertomatkalle maakuntaan, erityisesti alueen tehtaisiin. Valokuvat ovat pääasiassa 1940–1970-luvuilta.

Teollisuutta pidetään usein välttämättömänä pahana, jonka piiput tupruttavat savua lähiympäristöön ja suuret rakennukset hallitsevat maisemakuvaa. Tehdaskonsernit vaihtavat nimeään ja niiden omistajat muuttuvat erilaisten fuusioiden ja ostojen kautta. Se, mikä vuosien ajan oli esimerkiksi Imatran Rautatehdas, on nykyisin Ovako Bar Oy Ab. Johtoporras voi toimia satojen kilometrien päässä varsinaiselta tehtaalta ja globaalin talouden heilahtelut saattavat vaikuttaa herkästikin tehtaiden tuotantoon. Tämän päivän uutiset tehtailta eivät välttämättä ole myöskään kovin imartelevia: milloin irtisanottuja työntekijöitä on kaksisataa ja milloin vielä enemmän. Tavalliselle uutisten katsojalle ne ovat kuitenkin vain lukuja, joiden takana ihmiset jäävät hatariksi kuviksi televisiossa haastatelluista luottamusmiehistä.

Kuva tehdastyöläisestä yleensä rajoittuu liukuhihnoille.

Teollisuuslaitokset ovat paljon muuta kuin työtä ja toimeentuloa. Tehtaat kaikessa moninaisuudessaan kätkevät sisäänsä myös inhimillistä pääomaa, kulttuuria ja kokemuksia – toisin sanoen arkista työntekoa ja elämää. Aikaisemmin tehtaat olivat itsessään pieniä kaupunkeja, joissa saattoi olla oma sairaala, palolaitos, lastentarha ja koulu. Tehtaan johtaja asui hienossa kartanossa aivan tehdasalueen tuntumassa ja kaikki tehtaassa työskentelevät tiesivät tarkkaan esimerkiksi millaisella autolla johtaja liikkui. Niin oma kuin koko perheenkin identiteetti muotoutui tehdaselämän kautta. Tämä puoli tehtaista on vuosien varrella tallentunut satoihin tuhansiin valokuviin. Kamera pysäyttää ohikiitäväksi hetkeksi tehtaan päivärytmin. Kuvalaatalle taltioituvat työntekijöiden ilmeet ja tunteet. Valokuva kertoo työn tekemisen iloista ja suruista sekä työyhteisöjen sisäisestä huumorista ja kokemuksista. Valokuviin tallentuu tehdaskulttuurin koko kirjo – tehtaiden inhimillinen puoli.

Samoin kuin tehdaselämä myös nykyajan valokuvat eroavat entisistä. Aikaisemmin tehtaat usein palkkasivat valokuvaajia dokumentoimaan tehdasaluetta ja työntöön eri vaiheita. Mukaan mahtui myös satunnaisia kuvia esimerkiksi lepohetkestä ja kahvitauoista sekä tehtaiden järjestämistä vapaa-ajan aktiviteeteista. Nykyisin valokuvia otetaan lähes ainoastaan juhliin ja toimintakertomuksiin. Harvemmin tallennetaan enää tavallista työntekoa sellaisenaan. Tehtaiden omistussuhteiden vaihtuessa valokuva-arkistot jäävät unohduksiin. Ne työntekijät, jotka arkistot parhaiten tuntevat, jäävät pian eläkkeelle eikä seuraajaa välttämättä enää palkata. Joissain tehtaissa varsinaista valokuva-arkistoa ei edes ole olemassa, vaan kuvat säilytetään laatikoissa unohduksissa kellareiden uumenissa. Myöhemmin on vaikea saada selville, keitä kuvissa on tai mitä tehtaan osaa tai työvaihetta kuva käsittelee.

Automaattisorvi ja sorvaa-
ja Kaukaan rullatehtaalta
1950-luvulla. Kuva: Kuvapaja/
Kaukas.

Etelä-Karjalan maakunta on Suomen teollisuuden ydinaluetta. Karjalan suuret metsävarat yhdistyivät Vuoksen vesivoimaan ja Saimaan moninaiisiin liikennereiteihin, ja Viipurin ja Pietarin läheisyys loi markkina-alueet, joille teollisuuden oli hyvä kasvaa. Teollisuus kuuluu maakunnan historiaan ja elämään yhtä vahvasti kuin Suomen ja Venäjän välinen rajakin. Maakuntaan ei kuitenkaan ole syntynyt samanlaista vahvaa työväenhenkeä tai -kulttuuria kuten Tampereelle. Työväenkulttuuri on esimerkiksi Lappeenrannassa sitoutunut hyvin pitkälti tehdasalueiden sisäpuolelle. Siellä työväenkulttuuri elää ja voi hyvin.

Näyttelyn valokuvien ympärille koottiin myös kirja *Tuokiokuvia Etelä-Karjalan tehtailta* (Kirjakas Oy 2006). Kirja tuo omalta osaltaan esille muutamia näkökulmia Etelä-Karjalan teollisuudesta, niin kuvien kuin neljän kirjoituksenkin kautta. Kuvat kirjaan

sekä näyttelyyn valittiin kymmenistä tuhansista teollisuuden kuvista. Näyttelyyn sekä kirjaan valokuvamateriaalia valikoitui mukaan viideltä maakunnan teollisuuslaitoksesta: UPM-Kymmene Oy ja Cloetta Fazer Oy Lappeenrannasta sekä Ovako Bar Oy Ab, Rämö Oy ja Enso-Gutzeit Oy Imatralta. Hanketta on rahoittanut Karjalan Kulttuurirahasto Säätiö.

Tuokiokuvia Etelä-Karjalan tehtailta, Etelä-Karjala-instituutin julkaisuja 2, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, toim. Suvi Niinisalo, ISBN 952-214-208-5, Kirjakas Ky 2006. Tilattavissa Etelä-Karjala-instituuttista hintaan 25 € + postikulut

Lisätietoja: Etelä-Karjala-instituutti, PL 20, 53850 Lappeenranta, puh. 05 621 7007
etela-karjala-instituutti@lut.fi
www.lut.fi/eki

Suvi Niinisalo työskentelee tutkijana Lappeenrannan teknillinen yliopiston Etelä-Karjala-instituutissa.